

Стрілець Галина Олександрівна

УДК 343.98

**ГЕНЕЗИС СИСТЕМИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ
УСТАНОВ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 12. 00. 09 - кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідною умовою побудови правової держави в Україні є створення нового кримінально-процесуального законодавства і завершення реалізації Концепції судово-правової реформи в Україні, якою передбачено комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на зміцнення судової системи, кодифікацію усіх галузей права відповідно до соціально-економічних та політичних змін, які відбуваються у нашому суспільстві. Основна її мета полягає в упорядкуванні процесуальної діяльності (слідчої, експертної, судової тощо), створенні нового, що відповідає сучасним вимогам, і вдосконаленні чинного законодавства. Це стосується і реформування системи судово-експертних установ, які виконують важливу функцію щодо об'єктивності і організації розгляду кримінальних злочинів.

Аналіз слідчої та судової практики свідчить про недостатнє використання досягнень науково-технічного прогресу, новітніх наукових технологій у процесі судочинства України. Причиною цього є відсутність, зокрема, усталеного понятійно-категорійного апарату в плані однозначного визначення окремих понять (система, судово-експертна діяльність, вид діяльності, класифікація, технологія, висновок експерта тощо), недостатній науковий аналіз генезису судово-експертних установ, їх сучасної системи і структури, недостатнє правове регулювання окремих видів експертної діяльності, а також правовий статус експертиз, виконаних експертами, які не працюють у державних спеціалізованих установах, або іноземними експертами (установами), питання підготовки кадрів експертів – суб'єктів експертної діяльності.

Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали роботи вчених-криміналістів і практиків – російських: Т.В. Авер'янової, Р.С. Белкіна, А.І. Вінберга, Г.Л. Грановського, О.В. Жгенті, Н.П. Майліс, Н.Т. Малаховської, О.Р. Росінської, І.М. Сорокотягіна, Д.О. Сорокотягіної, О.М. Фількової, О.Р. Шляхова, азербайджанських: І.А. Алієва і Ф.М. Джавадова, українських: Л.Ю. Ароцкера, В.П. Бахіна, І.В. Гори, В.К. Гіжевського, В.Г. Гончаренка, В.Г. Грузкової, В.І. Грязіна, А.В. Іщенко, В.Б. Кисельова, Н.І. Клименко, В.О. Коновалової, В.П. Колонюка, В.О. Комахи, І.І. Котюка, В.К. Лисиченка, Г.В. Прохорова-Лукіна, О.І. Роціна, М.В. Салтевського, М.Я. Сегая, М.Л. Цимбала, Л.М. Чернобая, В.Ю. Шепітька, В.М. Шерстюк, М.М. Шульги, М.Г. Щербаковського та багатьох інших, які присвятили свої праці питанням методології наукового пізнання, становлення і розвитку системи судово-експертних установ і напрямків судово-експертної діяльності.

Проте, в сучасній науковій літературі системне та комплексне дослідження генезису (виникнення, становлення і розвитку окремих судово-експертних установ в Україні) та сучасних напрямків їх діяльності відсутнє.

Відсутність у сучасній монографічній, навчальній і службовій літературі інформації про види діяльності судово-експертних установ й їх структуру, є причиною того, що практичні працівники правоохоронних органів, які займаються розслідуванням і розкриттям злочинів, не мають належної повної уяви як про дислокацію судово-експертних установ в Україні, так й про види їх діяльності, класифікацію і можливості судових експертиз, що не сприяє успішній боротьбі зі злочинністю.

Наведені обставини вказують на актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри криміналістики Одеської національної юридичної академії: „Теоретичні та практичні проблеми розкриття і розслідування злочинів у сучасних умовах” у межах цільової комплексної програми науково-дослідної роботи Одеської національної юридичної академії на 2006 – 2010 рр. „Правові проблеми становлення та розвитку сучасної української держави” (державний

реєстраційний номер 0101U001195). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Одеської національної юридичної академії від 8 липня 2005 року, протокол № 7 та уточнена рішенням вченої ради ОНЮА від 27 жовтня 2008 року, протокол № 2.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у дослідженні і висвітленні етапів становлення і розвитку системи судово-експертних установ в Україні та їх сучасного стану, основних видів і теоретичних засад судово-експертної діяльності та шляхів її удосконалення.

Відповідно до зазначеної мети були поставлені й вирішені такі завдання:

- виявити витoki генезису судово-експертних установ та їх роль в формуванні і створенні сучасної системи і структури судово-експертних установ в Україні і напрямків їх діяльності;
- визначити періоди і етапи формування системи судово-експертних установ в Україні та напрямків їх діяльності;
- на підставі аналізу сучасної системи і структури судово-експертних установ надати пропозиції по їх удосконаленню;
- визначити поняття діяльності судово-експертних установ та основні її види;
- охарактеризувати принципи і особливості діяльності судово-експертних установ;
- проаналізувати класифікації судових експертиз, які проводяться в судово-експертних установах;
- показати сучасний стан підготовки судових експертів в Україні й можливості його удосконалення;
- надати пропозиції та рекомендації по вдосконаленню та підвищенню ефективності діяльності судово-експертних установ.

Об'єктом дослідження є процеси, пов'язані зі становленням, розвитком та функціонуванням системи судово-експертних установ в Україні.

Предметом дослідження є генезис системи судово-експертних установ в Україні та напрямки їх діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення мети і виконання завдань дослідження у дисертації були використані загальнонаукові і спеціальні методи пізнання правових явищ. Основним методом обрано діалектичний метод, який надав можливість розглянути проблеми виникнення і розвитку різних систем судово-експертних установ в Україні та напрямки їх діяльності в динаміці. Історико-правовий метод дозволив визначити основні етапи становлення і розвитку системи судово-експертних установ та напрямків їх діяльності. Системно-структурний метод надав можливість визначення загальної системи і внутрішньої структури судово-експертних установ, дослідження їх особливостей. Метод порівняльно-правового аналізу застосовувався при дослідженні окремих положень законодавства щодо судово-експертної діяльності в Україні та інших країнах колишнього Радянського Союзу (РФ, Республіка Казахстан, Азербайджан), наукової літератури, сприяв виявленню відмінностей правових конструкцій систем судово-експертних установ іноземних держав та вивченню їх правового регулювання. Формально-логічний метод було використано при розробці визначення поняття „судово-експертна діяльність” та як спосіб аргументації наукових висновків та пропозицій удосконалення законодавства. За допомогою методу узагальнення систематизовано і проаналізовано різні позиції вчених-юристів стосовно досліджуваної проблеми. Для отримання емпіричних даних застосовувався соціологічний метод дослідження: опитування за розробленою анкетною експертів. Статистичні методи застосовувалися під час узагальнення судово-експертної практики з різних галузей знань.

Нормативною базою дослідження є Конституція України, кримінальне і кримінально-процесуальне, цивільне, господарське законодавство України, Закон України „Про судову експертизу”, нормативно-правові акти Міністерства юстиції України, що регламентують організацію й діяльність правоохоронних органів та

судово-експертних установ у боротьбі зі злочинністю, відомчі накази, інструкції, розпорядження МВС України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства оборони України, Державної прикордонної служби тощо.

Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 125 експертів (МВС і НДІСЕ Міністерства юстиції України), що дало можливість автору обґрунтувати свої висновки і пропозиції щодо удосконалення норм кримінально-процесуального законодавства, які регулюють діяльність судово-експертних установ і їх систему, а також результати аналізу і узагальнення судово-експертної практики Київського, Харківського та Одеського науково-дослідних інститутів судової експертизи (169 судово-експертних проваджень різних видів експертиз в архівах), вивчення основних видів діяльності окремих судово-експертних установ України, а також судово-експертна статистика за 2002 – 2007 рр.

При підготовці дисертації був використаний багаторічний особистий досвід роботи в правоохоронних органах, зокрема в органах досудового слідства. Це дозволило повніше визначити основні проблемні питання в діяльності судово-експертних установ, що забезпечує переконливість отриманих результатів та обґрунтованість сформульованих на їх основі висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням, в якому на базі концептуальних положень теорії криміналістики та судової експертизи, кримінально-процесуального та іншого законодавства й судово-експертної практики сформульовані наукові засади сучасного стану системи судово-експертних установ України, розглянуті основні види діяльності і шляхи їх удосконалення.

Новизна дисертаційного дослідження конкретизується в наступних науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях:

вперше:

- показано генезис формування різних систем судово-експертних установ України;
- дано визначення діяльності судово-експертних установ та її видів;
- зроблено висновок про необхідність створення у вищих юридичних загальних навчальних закладах України спеціалізації судових експертів або заснування інституту судової експертизи для підготовки судових експертів;

удосконалено:

- характеристику особливостей судово-експертної діяльності;
- положення про необхідність закріплення прав, обов'язків, відповідальності експерта і правового статусу керівника експертної установи (повноваження, межі і засоби контролю) та їх врегулювання в окремих нормах КПК України, а не у спеціальних законах та підзаконних актах, в яких слід приділяти увагу лише організаційним відносинам, пов'язаним із проведенням експертизи;

- класифікацію судових експертиз;

набули подальшого розвитку пропозиції про:

- створення в Україні єдиної позавідомчої системи судово-експертних установ, незалежних від міністерств і відомств, що займаються правоохоронною діяльністю;
- законодавче закріплення можливості призначення та проведення судових експертиз в спеціальних установах до порушення кримінальної справи, коли без них неможливо визначити наявність для цього підстав;
- розширення переліку випадків обов'язкового призначення судових експертиз, а також випадків, які дозволяють розширити їх в залежності від обставин та характеру справи;
- можливість проведення в Україні судової експертизи іноземними фахівцями і участь судово-експертних установ України та окремих експертів в міжнародних судово-експертних організаціях;
- законодавче закріплення в кодексах структури висновку судових експертів;

- необхідність атестації та державної реєстрації МЮ методик проведення судових експертиз відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 595 від 2 липня 2008 р.

Практичне значення одержаних результатів. Зазначені в дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані для підвищення ефективності: правозастосовчої діяльності – вдосконалення організаційно-тактичних засад призначення судових експертиз; правотворчої діяльності – вдосконалення положень Кримінально-процесуального та інших кодексів України, що стосуються призначення судових експертиз; науково-дослідної роботи – як підґрунтя для розробки подальших науково-теоретичних досліджень стосовно розвитку системи судово-експертних установ в Україні та вдосконалення напрямків їх діяльності; навчального процесу – підготовки матеріалів для підручників і навчальних посібників із курсів „Криміналістика”, „Криміналістичні експертизи”, „Судові експертизи та судово-експертні установи”, а також для читання лекцій і проведення практичних занять в юридичних вузах України з курсу „Криміналістика”, спецкурсів з судової експертизи.

Матеріали дисертаційного дослідження запроваджено у навчальний процес Ізмаїльського інституту водного транспорту, Придунайської філії Міжрегіональної Академії Управління Персоналом (Акти про впровадження від 21.05.2008 р. та від 21.11.2008 р.).

Результати дослідження застосовуються у практичній діяльності слідчого підрозділу Ізмаїльського МВ (з обслуговування м. Ізмаїл та Ізмаїльського району) ГУМВС України в Одеській області (Акт впровадження від 24 листопада 2008р.).

Особистий внесок здобувача. Положення, які викладені у дисертації і становлять її наукову новизну, розроблені автором самостійно.

Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих робіт, у дисертації не використовуються.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювались на засіданнях кафедри криміналістики ОНЮА, доповідались на міжнародних і регіональних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького і аспірантського складу: на 8-й звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу, присвяченій 5 річниці присвоєння Одеській національній юридичній академії статусу національної (м. Одеса, 22 – 23 квітня 2005р.); на 9-й звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу Одеської національної юридичної академії (м. Одеса, 26 квітня 2006 р.); на міжнародній науково-практичній конференції на базі Кримського науково-дослідного інституту судових експертиз МЮ України (Автономна Республіка Крим): „Экспертное обеспечение правосудия: проблемы теории и практики” (м. Сімферополь, 7 – 8 вересня 2006 р.); на 10-й звітній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу Одеської національної юридичної академії (м. Одеса 27 – 28 квітня 2007 р.); на науково-практичній конференції „Сучасні проблеми розвитку права в Україні” (м. Ізмаїл, 25 травня 2007 р.); на всеукраїнській науковій конференції Одеської національної юридичної академії „Правове життя сучасної України” (м. Одеса, 18 – 19 квітня 2008 р.); на міжнародній науково-практичній конференції „Економіка. Управління. Право” (м. Ізмаїл, 23 квітня 2008 р.); на 4 науково-практичній конференції Одеської національної юридичної академії „Теоретичні і практичні досягнення та проблеми сучасної криміналістики” (м. Одеса, 26 – 27 вересня 2008 р.).

Публікації. Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться в дисертаційному дослідженні, викладені автором у 10 наукових публікаціях, в тому числі 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджений ВАК України.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, двох розділів, що охоплюють 10 підрозділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 224 сторінок, із яких основного тексту – 190 сторінки, додатків (4) – 10 сторінок, список використаних джерел (191 найменування) – 23 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, актуальність теми дослідження, визначається ступінь її наукової розробки, мета та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, формулюються наукова новизна, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, зв'язок дисертації з науковими програмами, апробація результатів дослідження.

Перший розділ „Генезис та сучасний стан системи судово-експертних установ України і перспективи їх удосконалення” складається з п'яти підрозділів, у яких розглядаються питання виникнення, розвитку, становлення судово-експертних установ в Україні, та сучасний стан їх системи і структури та перспективи їх удосконалення.

У підрозділі 1.1. „Виникнення і розвиток судово-експертних установ системи Міністерства юстиції” надається аналіз становлення і розвитку судово-експертних установ у системі МЮ України.

Зазначається, що судово-експертні установи у системі МЮ України були створені ще за часів Російської імперії, зокрема, першими у 1914 р. виникли судово-експертні установи у Києві та Одесі, а у 1923 р. відкрилася подібна судово-експертна установа у Харкові.

Аналізується експертно-методична та науково-дослідна діяльність судово-експертних установ.

Основною метою, відповідно до Законів, було проведення судово-експертних досліджень з кримінальних і цивільних справ з використанням методів судової фотографії, дактилоскопії, хімічного і мікроскопічного аналізу.

У підрозділі 1.2. „Становлення судово-експертних установ у системі Міністерства охорони здоров'я” розглядається формування і сучасний стан судово-експертних установ у системі МОЗ України. Зазначається, що становлення судово-експертних установ у системі МОЗ України розпочалося у 50-і рр. ХХ ст., після того, як у діючих судово-експертних установах у системі МЮ України були закриті біологічні відділи, які проводили дослідження біологічних об'єктів (організму людини і тварин).

Вони досягли сучасного стану і успіхів в 90-х рр. ХХ ст., коли МОЗ України провело зміцнення судово-медичної служби і покращення її матеріально-технічного забезпечення (наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995 р.).

Підрозділ 1.3. „Розвиток судово-експертних установ системи МВС” присвячений становленню і розвитку судово-експертних установ у системі МВС України (які почали свій розвиток з організації науково-технічної служби) з 20-х рр. ХХ ст., до 1941 р. змінювалася підлеглість цих підрозділів та їх найменування. У той час багато матеріалів, що підлягали судово-експертному дослідженню, направлялися в діючі інститути науково-судової експертизи системи МЮ України – Київський, Одеський та Харківський.

З 1 березня 1944 р. почало функціонувати науково-технічне відділення (НТВ) при Республіканському Управлінні міліції МВС УРСР, а в 1948 р. було створено Науково-технічний відділ (НТВ). З 1970 р. існувало Оперативно-технічне управління (ОТУ) МВС УРСР, до складу якого входив відділ криміналістичних досліджень.

У 1990 р. створили Експертно-криміналістичне управління (ЕКУ) МВС УРСР з відповідними підрозділами у територіальних органах. Інтенсивний розвиток судово-експертних установ системи МВС України почався після створення (Постанова КМ України № 617 від 6 травня 1998 р.) при МВС України Державного науково-дослідного

експертно-криміналістичного центру (ДНДЕКЦ) на базі Експертно-криміналістичного управління, а також Центру криміналістичних досліджень і Вибухово-технічної служби цього Міністерства.

У підрозділі 1.4. „Формування судово-експертних установ системи МО, СБ України та Державної Прикордонної Служби України” розглянуті питання створення судово-експертних установ у системі МО України, СБУ України та ДПС України.

Судово-експертні установи у системах МО України та СБ України почали створюватися після розпаду Радянського Союзу.

До судово-експертної служби Збройних Сил України належать наступні судово-експертні установи: Центр судових експертиз МО України у Києві; судово-медичні лабораторії оперативних командувань (Західного – у Львові, Південного – у Одесі і Північного – у Харкові); судово-медична лабораторія ВМС України у Севастополі.

Судово-експертні установи у системі СБ України складаються з Експертно-криміналістичної служби СБУ, яка дислокується у Києві та Експертно-криміналістичних груп оперативно-технічних відділів управлінь СБ України у відповідних областях з визначеними зонами обслуговування.

У системі ДПС України судово-експертні установи почали створювати після прийняття Закону України від 3 квітня 2003 р. „Про Державну прикордонну службу”. 20 березня 2004 р. створено Центральну лабораторію криміналістичних досліджень паспортних документів ДПС України, яка відповідно до наказу Адміністрації ДПС України № 278 від 20 квітня 2007 р. була перейменована на Окремий відділ криміналістичних досліджень паспортних документів ДПС України.

У Положенні „Про Центральну лабораторію криміналістичних досліджень паспортних документів Державної прикордонної служби України” крім досліджень паспортних документів викладено її основні завдання (проведення криміналістичних досліджень та судової експертизи паспортних документів для органів ДПС України, інших правоохоронних органів з метою запобігання, виявлення, розслідування і розкриття злочинів та інших правопорушень у сфері охорони державного кордону; проведення організаційно-методичної роботи у забезпеченні судово-експертної й техніко-криміналістичної діяльності; подання пропозицій щодо розробки техніко-криміналістичних засобів та забезпечення їх використання у практичній діяльності; експлуатаційно-технічне та метрологічне забезпечення техніко-криміналістичних засобів органів ДПС України; участь у формуванні загальнодержавного криміналістичного обліку) і терміни проведення криміналістичних досліджень техніко-криміналістичної експертизи документів (реквізитів документів і матеріалів документів).

У підрозділі 1.5. „Сучасна система і структура судово-експертних установ та перспективи їх удосконалення” на основі проведеного аналізу генезису судово-експертних установ у системі МЮ України, МОЗ України, МВС України, СБ України, МО України та ДПС України висвітлюється їх сучасна система і структура.

Сьогодні судово-експертні установи мають відомчу систему: у системі МЮ України функціонує сім судово-експертних установ, які мають назву науково-дослідних інститутів судових експертиз і дислокуються у містах: Дніпропетровськ, Донецьк, Київ, Львів, Одеса, Сімферополь і Харків, а також – 12 їх відділень (Тернопільське, Черкаське, Чернігівське, Вінницьке, Сумське, Полтавське, Севастопольське, Луганське, Волинське, Миколаївське, Кіровоградське, Херсонське); в Україні діє розгалужена мережа судово-експертних установ у системі МОЗ України (Головне бюро судово-медичної експертизи, обласні і районні), у яких проводять судово-медичні, судово-психіатричні та судово-наркологічні експертизи; судово-експертна служба МВС України включає такі підрозділи: Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр (ДНДЕКЦ) МВС України, науково-

дослідні експертно-криміналістичні підрозділи при головних управліннях МВС в Криму, м. Києві та Київській області, управліннях МВС в областях, м. Севастополі і на транспорті; до судово-експертної служби МО України відносяться: Центр судових експертиз МО України в Києві, судово-медичні лабораторії оперативних командувань у Львові, в Одесі і Харкові, судово-медична лабораторія ВМС України у Севастополі; створені судово-експертні установи у системі СБ України (ЕКС СБУ у м. Києві, експертно-криміналістичні групи ОТВ управлінь СБУ у відповідних областях) та ДПС України (Окремий відділ криміналістичних досліджень паспортних документів ДПС України). Кожна система судово-експертних закладів має свою структуру.

Дисертант надає пропозиції про необхідність створення в Україні єдиної системи судово-експертних установ, незалежної від міністерств і відомств, які займаються правоохоронною діяльністю.

Другий розділ „Поняття, види і особливості діяльності судово-експертних установ та шляхи їх удосконалення” складається з п'яти підрозділів, в яких визначається поняття судово-експертної діяльності, принципи та особливості діяльності судово-експертних установ, характеризуються основні види діяльності судово-експертних установ.

У підрозділі 2.1. „Поняття, принципи та особливості діяльності судово-експертних установ” автором надається поняття судово-експертної діяльності: „Судово-експертна діяльність – це врегульована законодавством діяльність судово-експертних установ, спрямована на проведення незалежних судових експертиз шляхом об'єктивного, всебічного і повного дослідження з дотриманням сучасних досягнень науки і техніки, організація роботи судово-експертних установ у цілому та їх структурних підрозділів, їх науково-методичне і інформаційне забезпечення, підбір та підготовка судово-експертних кадрів”.

Судово-експертна діяльність здійснюється на засадах Конституції України (ст. 92) та регулюється законодавчими актами відповідних галузей права, зокрема, Кримінальним кодексом України, Кримінально-процесуальним кодексом України, Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, Законом України „Про судову експертизу”, іншими Законами, міжнародними договорами та різними відомчими інструкціями і наказами.

Автор вважає, що подальшого вдосконалення правового регулювання потребує статус учасників проведення судової експертизи в кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному судочинстві; непроцесуальних відносин учасників судово-експертної діяльності, організаційних питань: атестація судових експертів, рецензування їх службової діяльності; міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи та узгодження судово-експертної діяльності в базовому Законі України „Про судову експертизу” та в процесуальному законодавстві.

У роботі розглянуто принципи судово-експертної діяльності: законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження.

Автор показує, що судово-експертна діяльність, на відміну від інших видів людської діяльності, має суспільний характер, цілеспрямованість, плановість, систематичність здійснення. До особливостей експертної діяльності відносяться: самостійність і ініціативність експерта, її правовий, дослідницький, конструктивний та верифікований характер. Судово-експертній діяльності притаманні також особлива суспільно-психологічна атмосфера і співвідношення індивідуальності та колегіальності.

У підрозділі 2.2. „Основні види діяльності судово-експертних установ” розглядаються основні завдання, до яких відносяться: наукова діяльність, спрямована на підвищення ефективності наукових досліджень у галузі судової експертизи, розробку більш досконалих методик судової експертизи для максимального використання її можливостей при викритті, розслідуванні, запобіганні злочинів, судовому розгляді кримінальних, цивільних, господарських справ, справ

адміністративного провадження, вирішення питань поза межами судочинства; проведення судових експертиз на замовлення органів дізнання, досудового слідства й судів; підготовка та підвищення кваліфікації судово-експертних кадрів для судово-експертних установ; науково-інформаційна та науково-методична робота судово-експертних установ.

Грунтуючись на завданнях судово-експертних установ, автор вважає, що основними напрямками практичної діяльності судово-експертних установ всіх систем є: 1) правове регулювання судово-експертної діяльності; 2) наукова діяльність по проведенню досліджень у галузі судової експертизи; 3) проведення різних видів судових експертиз; 4) підготовка кадрів судових експертів на базі вищої освіти.

У підрозділі 2.3. „Проведення судових експертиз – головний вид діяльності судово-експертних установ” зазначається, що судово-експертна діяльність по проведенню судових експертиз ґрунтується на розроблених у криміналістиці класифікаціях. У роботі приділено увагу різним класифікаціям судових експертиз (Р.С. Белкіна, А.І. Вінберга, В.Г. Грузкової, В.М. Шерстюк, О.Р. Шляхова та інші). Автор запропонував свою систему класифікації судових експертиз (поділив всі експертизи не на 16 класів, як це передбачено в Інструкції МЮ України 1998 р., а на 23 класи, роди, види і підвиди в залежності від спеціальних знань, об'єкта, предмета і методів дослідження). Кожний вид судових експертиз має свою технологію і методику проведення, які розробляються в державних спеціалізованих експертних установах.

У підрозділі 2.4. „Підготовка кадрів судових експертів як одне із завдань діяльності судово-експертних установ” показано, що на сучасному етапі розвитку судові експерти в Україні готуються тільки у вищих спеціалізованих закладах МВС (Навчально-науковому інституті Київського національного університету внутрішніх справ МВС України і в Донецькому інституті МВС при Луганському державному університеті МВС України). Автор пропонує створити в окремих вищих юридичних навчальних закладах загального типу (університетах або юридичних академіях), де є експертно-практична база, спеціальні групи підготовки експертів або Інститут для підготовки судових експертів (спочатку хоча б криміналістичного профілю).

Підрозділ 2.5. „Шляхи удосконалення діяльності судово-експертних установ” присвячений основним напрямкам удосконалення судово-експертної діяльності.

На підставі проведеного дослідження дисертантом сформульовані рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання судово-експертної діяльності:

- призначати та проводити судові експертизи до порушення кримінальної справи у випадках, коли без неї неможливо визначити наявність для цього підстав;

- доповнити ст.76 КПК України про випадки обов'язкового призначення експертизи, а також випадки, які дозволяють розширити їх в залежності від обставин та характеру справи;

- встановлювати процесуальні права і обов'язки експертів виключно законами, а не підзаконними нормативними актами, що сприятиме забезпеченню належності, достатності, допустимості та достовірності висновку експерта як джерела доказів у кримінальному процесі України;

- закріпити структуру висновку експерта, який повинен давати в письмовій формі і відображати не тільки відповіді на поставлені питання, але й опис проведених експертом досліджень. Вимоги до структури висновку експерта (вступна, дослідницька і заключна частини) слід закріпити в КПК України, оскільки правильне оформлення висновку має суттєве значення для його оцінювання слідчим або судом;

- закріпити у чинному КПК України правовий статус експерта, а також керівника експертного закладу (повноваження, межі та засоби контролю), який не може мати менше прав, ніж його підлеглі;

- передбачити в КПК України (як і в Законі України „Про судову експертизу”) можливість використання в кримінальному процесі України висновків експертиз,

виконаних іноземними громадянами, які мають необхідні знання та кваліфікацію для надання висновку з досліджуваних питань;

- доповнити частиною п'ятою ст. 77 КПК України наступного змісту: „Якщо в процесі дослідження експерт встановить факти, які можуть мати значення для справи, з приводу яких не були поставлені запитання, він повідомляє про це орган, який призначив експертизу, і погоджує з ним подальші дії”, що свідчить про право експертної ініціативи (ст. 200 КПК України);

- підвищити професійну майстерність судових експертів, розробити основи професійного відбору, підвищення ефективності підготовки і перепідготовки експертів, а також забезпечення контролю рівня професійної підготовленості співробітників судово-експертних установ;

- передбачити наукові зв'язки більш якісного рівня з інститутами та провідними судово-експертними центрами інших держав та участь судових експертів у міжнародних судово-експертних організаціях;

- проводити атестацію та державну реєстрацію в МЮ методик проведення судових експертиз в Україні згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 595 від 02 липня 2008 р. „Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз”.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення генезису систем судово-експертних установ України, їх сучасного стану та структури, видів і особливостей діяльності судово-експертних установ в Україні. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення судово-експертної системи та її діяльності. Найбільш важливими науковими висновками, зробленими в дисертаційному дослідженні є наступні:

1. У зв'язку з тим, що на початку ХХ ст. злочинність досягла найвищого рівня складності, з урахуванням новітніх досягнень технічного прогресу на той час в процесі вчинення окремих видів злочинів, виникла необхідність створення таких установ, які б використовували ефективні, наукові методи і засоби боротьби з нею. Так були створені і почали діяти ще за часів Російської імперії у 1914 р. у системі Міністерства юстиції перші судово-експертні установи в Україні, про що свідчить Закон „Про заснування кабінетів науково-судової експертизи у містах Москві, Києві і Одесі”, який було ухвалено Державною Думою і Державною Радою Російської Імперії 4 (17) липня 1913 р. Прототипами перших в Україні судово-експертних установ є сучасні Київський та Одеський науково-дослідні інститути судових експертиз, що діють у системі Міністерства юстиції України понад 90 років.

З 1914 р. у Київському та Одеському кабінетах науково-судової експертизи, а з 1923 р. і в Харківському кабінеті науково-судової експертизи до 1941 р. проводилися судово-експертні дослідження різноманітних об'єктів для надання допомоги слідчим при розслідуванні тяжких злочинів. Серед них були і ті дослідження, які на сучасному етапі проводяться судово-експертними установами МОЗ України.

2. З 1925 р. Київський, Одеський, Харківський кабінети наукової судової експертизи були реорганізовані у Інститути науково-судової експертизи, що сприятливо вплинуло на розвиток наукових основ судової експертизи, розширенню її можливостей та удосконалення експертної практики. Ця реорганізація була науковою передумовою формування системи судово-експертних установ в Україні та напрямків їх діяльності.

Згодом сформувалася система судово-експертних установ МВС, МО, СБУ і ДПС України.

3. Основні етапи формування систем судово-експертних установ в Україні та види їх діяльності такі: *перший етап* з 1914 по 1917 рр. – створення і діяльність Київського та Одеського кабінетів науково-судової експертизи – перших в Україні багатопрофільних судово-експертних установ; *другий етап* з 1918 - 1925 рр. – боротьба за виживання і законодавча регламентація перших в Україні Київського та Одеського кабінетів науково-судової експертизи та створення у 1923 р. третьої в Україні судово-експертної установи – Харківського кабінету науково-судової експертизи; у 1922 р. була організована науково-технічна служба МВС, що стало початком створення системи судово-експертних установ у системі МВС України; *третій етап* з 1925 по 1941 рр. – реорганізація перших судово-експертних установ в Україні – Київського, Одеського та Харківського кабінетів науково-судової експертизи у Інститути науково-судової експертизи та розвиток їх судово-експертної і наукової роботи; *четвертий етап* з 1944 по 1990 рр. – етап формування поряд із існуючими судово-експертними установами МЮ, судово-експертних установ у системі МОЗ України – Бюро судово-медичної експертизи; *п'ятий етап* з 1991 по 2008 рр. – період інтенсивного реформування судово-експертних установ в Україні, розвитку та вдосконалення напрямків їх діяльності.

4. Компетенція і правовідносини МЮ, МОЗ, МВС, МО, СБУ і ДПС України зумовили створення сучасних судово-експертних установ. Вони мають відомчу систему (МЮ, МОЗ, МВС, МО, СБУ і ДПС України). Їх завданнями є надання допомоги правоохоронним органам та судам у використанні спеціальних знань обізнаних осіб спеціалістів різних галузей знань при проведенні слідчих дій або призначення судових експертиз на вимогу слідчих чи судів та різних інших органів (відповідно до норм КПК, ЦПК, ГПК, Кодексу про адміністративне судочинство України).

5. Перспективним шляхом удосконалення системи судово-експертних установ в Україні автор вбачає у створенні єдиної судово-експертної системи, незалежної від міністерств та відомств, які займаються правоохоронною діяльністю, що дозволило б зосередити провадження судової експертизи у межах одного відомства, усунувши тим самим найбільш істотні недоліки системи відповідних органів: відомчу підпорядкованість судово-експертних підрозділів державним органам, пов'язаним із розслідуванням злочинів; роз'єднаність установ, що проводять судову експертизу, внаслідок їх належності різним відомствам; відсутність необхідної координації як між ними, так і з правоохоронними органами; паралелізм у діяльності установ різних відомств, що призводить до нераціонального розподілу і використання кадрових і матеріально-технічних ресурсів.

6. Судово-експертна діяльність – це врегульована законодавством діяльність судово-експертних установ, спрямована на проведення незалежних судових експертиз шляхом об'єктивного, всебічного і повного дослідження з дотриманням сучасних досягнень науки і техніки, організація роботи судово-експертних установ у цілому і їхніх структурних підрозділів, їх науково-методичне і інформаційне забезпечення, підбір та підготовка судово-експертних кадрів.

Автор виділяє наступні види судово-експертної діяльності: експертно-практичну (проведення експертиз), науково-методичну, організаційну й підготовку кадрів експертів.

Судово-експертну діяльність в Україні здійснюють державні спеціалізовані установи та відомчі служби, цілями яких є забезпечення правосуддя України незалежною кваліфікованою і об'єктивною судовою експертизою, що орієнтована на максимальне використання досягнень науки і техніки, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ.

Найбільш оптимальні умови для проведення такої судової експертизи можуть бути створені тільки у державних судово-експертних установах, співробітники яких є судовими експертами-професіоналами, що полегшує підбір і перевірку їх компетенції і

де є можливість для забезпечення їх новітніми приладами, спеціалізованими вимірювально-обчислювальними комплексами, сучасними складними системами судово-експертного дослідження на базі комп'ютерної техніки і засобів інформації.

7. Особливостями діяльності судово-експертних установ є її дослідницький, правовий, конструктивний, верифікований характер. Експертній діяльності притаманні: відносна самостійність експерта у визначенні і виборі методів дослідження, технічних прийомів і засобів під час проведення досліджень, ініціатива експерта, який може вийти за межі завдань, поставлених йому слідчим або судом; профілактичні можливості, що реалізуються на підставі експертної прогностики; особлива суспільно-психологічна атмосфера, викликана інтересом до результатів діяльності експерта; негативний емоційний вплив об'єктів дослідження; співвідношення індивідуальності та колегіальності, бо працюючи в колективі, експерт має свої конкретні цілі, яких він досягає, докладаючи власних зусиль.

8. Основним видом діяльності судово-експертних установ є проведення судових експертиз. Аналіз судово-експертної практики судово-експертних установ в Україні показує, що вона здійснюється на підставі розробленої класифікації судових експертиз.

У залежності від виду спеціальних знань, об'єкта, предмета і методів дослідження судові експертизи розділені на 16 класів 59 родів видів і підвидів. Автор пропонує розділити судові експертизи на 23 класи, види і підвиди. Судові експертизи поділяються на такі, які повинні бути обов'язково призначені згідно з кримінально-процесуальним законом, і такі, призначення яких залежить від переконання слідчого чи суду (необов'язкові).

У залежності від характеру об'єктів дослідження і завдань, судово-експертні дослідження поділяються на: класифікаційні, ідентифікаційні, діагностичні (не ідентифікаційні) і ситуаційні. Кожен вид експертизи має свою технологію і методику дослідження.

9. Підготовка кадрів для судово-експертних установ України є одним із видів судово-експертної діяльності. В Україні підготовка судово-експертних кадрів на сучасному етапі здійснюється лише для судово-експертних установ системи МВС. У зв'язку з цим автор пропонує створити на юридичних факультетах деяких університетів і юридичних академій групи спеціалізації судових експертів або відкрити інститут підготовки судових експертів у містах, де є науково-практична база (Київ, Львів, Одеса, Харків). Це забезпечувало б кадрами судових експертів всі регіони України – центральний, західний, східний та південний.

Діяльність в області підготовки кадрів судових експертів повинна носити програмний характер (організація багаторівневої професійної освіти, вирішення проблем цілеспрямованого використання випускників навчальних закладів, удосконалення заходів з підвищення кваліфікації кадрів, планування ефективної реалізації ділової кар'єри, постійного професійно-кваліфікаційного росту кадрів, вдосконалення механізму підбору кадрів).

10 Основними шляхами підвищення ефективності функціонування судово-експертних установ в Україні є:

а) подальша розробка поняття і складових судово-експертної діяльності, чіткого і однозначного визначення та співвідношення окремих понять („судова експертиза”, „права і обов'язки експерта”, „висновок експерта” тощо);

б) удосконалення правового регулювання діяльності судово-експертних установ;

в) підвищення професійної майстерності судових експертів, розробка основ професійного відбору, підвищення ефективності підготовки і перепідготовки експертів, а також забезпечення контролю і рівня професійної підготовленості співробітників судово-експертних установ, при цьому діяльність в галузі підготовки кадрів судових експертів має носити програмний характер;

г) відновлення і налагодження наукових зв'язків більш якісного рівня з інститутами та провідними судово-експертними центрами інших держав та участь судових експертів у міжнародних судово-експертних організаціях;

д) проведення атестації та державної реєстрації в МЮ методик проведення судових експертиз в Україні згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 595 від 02 липня 2008 р. „Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз”.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Стрілець Г. О. Класифікація судових експертиз, які проводять в судово-експертних установах України / Г. О. Стрілець // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць / Одеська національна юридична академія. – Одеса: Юридична література, 2007. – Вип. 32. – С. 113 – 117.

2. Стрілець Г. О. Структура Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз / Г. О. Стрілець // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць / Одеська національна юридична академія. – Одеса: Юридична література, 2006. – Вип. 27. – С. 186 – 189.

3. Стрілець Г. О. Формування судово-експертних установ у системі державної прикордонної служби України / Г. О. Стрілець // Південноукраїнський правничий часопис: Науковий журнал №1 – Одеса: 2008. – С. 14-16.

4. Стрілець Г. О. Про перспективи удосконалення існуючої системи судово-експертних установ в Україні / Г. О. Стрілець // Збірник наукових праць „Право, юриспруденція” / Ізмаїльський інститут водного транспорту. – Ізмаїл, 2008. – Вип. № 32 – С. 143 – 148.

5. Стрілець Г. О. Судово-експертні установи в системі Міністерства оборони України / В. О. Комаха, Г. О. Стрілець // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць ОНЮА. – Одеса: Юридична література, 2005. – Вип. 26. – С. 111 – 113.

6. Стрелец Г. А. Формирование системы судебно-экспертных учреждений в Украине во второй половине XX века / В. А. Комаха, Г. Ф. Кривда, Г. А. Стрелец, Л. Н. Чернобай, Н. Н. Шульга // Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы: Сборник научных трудов / Научно-исследовательское учреждение «Научно-исследовательский институт проблем криминологии, криминалистики и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Беларусь». – Минск: Право и экономика, 2006. – Вып. 1/20. – С. 121 – 127.

7. Стрелец Г. Судебно-экспертные учреждения в Украине на современном этапе / В. Комаха, Г. Стрелец // Закон и жизнь: Международный научно-практический правовой журнал Министерства юстиции Республики Молдова. – Кишинев, 2007. – № 12 (193). – С. 17 – 20.

8. Стрілець Г. О. Напрямки діяльності судово-експертних установ в системі Міністерства юстиції України / В. О. Комаха, Г. О. Стрілець // Збірник наукових праць / Ізмаїльський інститут водного транспорту. – Ізмаїл, 2007. – Випуск № 2. – С. 143 – 148.

9. Стрелец Г. А. Становление и развитие судебной экспертизы и судебно-экспертных учреждений в системе Министерства юстиции Украины (1914 – 1941 гг.) / В. А. Комаха, Г. А. Стрелец, Л. Н. Чернобай // Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы: Сборник научных трудов / Научно-исследовательское учреждение „Научно-исследовательский институт проблем криминологии, криминалистики и судебной экспертизы МЮ Республики Беларусь”. – Минск: Право и экономика, 2005. – № 2/19. – С. 140 – 145.

10. Стрілець Г. О. Актуальні аспекти стосовно кадрової підготовки судових експертів в Україні / В. О. Комаха, Г. О. Стрілець, Л. Н. Чернобай // Экспертное

обеспечение правосудия: проблемы теории и практики. Материалы Международной научно-практической конференции (7 – 8 сентября 2006 г., Автономная Республика Крым) / Крымский научно-исследовательский институт судебных экспертиз Министерства юстиции Украины; Центр судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Казахстан. – Симферополь, 2006. – С. 291 – 296.

АНОТАЦІЯ

Стрілець Г. О. Генезис системи судово-експертних установ в Україні та напрямки їх діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2009.

Дисертація присвячена дослідженню генезису (виникнення, розвиток та становлення) систем судово-експертних установ МЮ, МВС, МО, МОЗ, СБУ і ДПС та їх сучасній системі й структурі в Україні. У роботі визначено поняття судово-експертної діяльності, показано основні напрямки, завдання та особливості судово-експертної діяльності, проаналізовано класифікації судових експертиз, які проводяться в судово-експертних установах, і запропоновано власний поділ судових експертиз.

Особливу увагу в роботі приділено правовій регламентації експертної діяльності та її удосконаленню, підготовці кадрів судових експертів, створенню єдиної системи судово-експертних установ, незалежної від міністерств, відомств, які займаються правоохоронною діяльністю.

Ключові слова: система судово-експертних установ, структура судово-експертних установ, особливості діяльності судово-експертних установ, судова експертиза, спеціальні знання судових експертів, підготовка судових експертів, реформування системи судово-експертних установ в Україні.

АННОТАЦИЯ

Стрелец Г. А. Генезис системы судебно-экспертных учреждений в Украине и направления их деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2009.

В диссертации рассмотрен генезис судебно-экспертных учреждений в Украине, их современные системы и структуры: научно-исследовательские институты судебной экспертизы Министерства юстиции и их отделения, Государственный научно-исследовательский криминалистический Центр МВД, экспертные подразделения в областях и на транспорте, Главное бюро судебно-медицинской экспертизы и областные бюро МОЗ, Центр судебных экспертиз в г. Киеве, судебно-медицинские лаборатории оперативных командований и ВМС Украины в г. Севастополе МО, ЭКС СБУ в г. Киеве и экспертно-криминалистические группы ОТВ управлений в областях, отдел криминалистических исследований паспортных документов ГПС, которые явились последователями первых экспертных учреждений, восприняли частично их структуру, компетенцию и практический опыт.

В диссертации рассмотрено правовое регулирование судебно-экспертной деятельности на основе Конституции Украины (ст. 92), кодексами различных отраслей права (УПК, ГПК, АПК, КАС), Законом Украины „О судебной экспертизе”, иными

законами о силовых структурах, международными договорами, различными ведомственными приказами и инструкциями. Автор обосновывает необходимость дальнейшего совершенствования правового регулирования судебно-экспертной деятельности.

Дается определение судебно-экспертной деятельности как урегулированной законодательством деятельности судебно-экспертных учреждений, направленной на проведение независимых судебных экспертиз путем объективного, всестороннего и полного исследования с использованием современных достижений науки и техники, организацию работы судебно-экспертных учреждений в целом и их структурных подразделений, их научно-методическое и информационное обеспечение, подбор и подготовка судебно-экспертных кадров. Из данного понятия вытекают задачи и виды судебно-экспертной деятельности. Автор рассматривает их и дает характеристику. В диссертации указывается, что проведение судебных экспертиз в экспертных учреждениях является основным видом судебно-экспертной деятельности. Оно связано с классификацией судебных экспертиз, в которую автор предложил включить 23 класса, роды, виды и подвиды в зависимости от вида специальных знаний, объекта, предмета и методов исследования. Для каждого вида судебных экспертиз разработана своя технология и методика исследования.

Диссертант уделяет внимание подготовке кадров судебных экспертов как одной из задач судебно-экспертной деятельности, показывает, что в Украине судебные эксперты готовятся только в специализированных вузах МВД (Учебно-исследовательском институте Киевского национального университета МВД и в Донецком институте МВД при Луганском национальном университете МВД Украины). Поэтому предложено готовить экспертов для судебно-экспертных учреждений МЮ в высших юридических учебных заведениях общего типа, в городах, где имеется практическая база (юридические факультеты Киевского, Львовского университетов, Харьковская и Одесская юридические академии), в них следует создать специализированные группы (вначале хотя бы криминалистического профиля), либо можно создать на Украине учебный институт судебной экспертизы для подготовки экспертов для экспертных учреждений всех регионов.

Автор видит пути совершенствования судебно-экспертной деятельности в создании единой системы судебно-экспертных учреждений, независимой от министерств и ведомств, которые занимаются правоохранительной деятельностью, а также – в повышении эффективности правового регулирования судебной экспертной деятельности (законодательное закрепление назначения экспертизы в некоторых случаях до возбуждения уголовного дела, расширение перечня случаев обязательного назначения судебных экспертиз, закрепление правового статуса эксперта и руководителя экспертного учреждения, прав и обязанностей эксперта, структуры его заключения, возможности использования в судопроизводстве Украины заключений экспертиз, выполненных иностранными гражданами, владеющими специальными знаниями, участие судебных экспертов в международных судебно-экспертных организациях, а также аттестация и государственная регистрация в МЮ Украины типовых методик проведения отдельных видов судебных экспертиз согласно постановления Кабинета Министров Украины № 595 от 2 июля 2008 г).

Ключевые слова: система судебно-экспертных учреждений, структура судебно-экспертных учреждений, особенности деятельности судебно-экспертных учреждений, судебная экспертиза, специальные знания судебных экспертов, подготовка судебных экспертов, реформирование системы судебно-экспертных учреждений в Украине.

SUMMARY

H O. Strilets. Genesis of the System of Forensic Expert Institutions in Ukraine and Orientations of Their Activity. – Manuscript.

Thesis for awarding the Candidate of Laws degree in specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Expert Examination; operative and search activity. - Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, 2009.

The thesis is devoted to the research into genesis (origin, development and formation of the system of judicial expert institutions in Ukraine: Ministry of Justice, Ministry of Internal Affairs, Ministry of Health, State Security Service, Road Patrol Service as well as their present-day system and structure. The work shows the concepts, main directions, tasks and features of judicial and expert activity, analysis of its classification which are in judicial expert institutions and also suggests its own classification of judicial expertise.

Major orientations of this activity are its legal regulation, conduct of judicial examinations upon assignments of various structures, judicial experts selection and training, scientific, methodological and informational provision.

Key words: system of judicial expert institutions, judicial expert institutions structure, specificity of judicial expert institutions activity, specialized knowledge, judicial experts training, improvement of judicial expert institutions system in Ukraine.